

Ed.

106. Frumvarp til laga

[67. mál]

um bókhald.

(Lagt fyrir Alþingi á 88. löggjafarþingi, 1967.)

I. KAFLI

Bókhaldsskylda.

1. gr.

Bókhaldsskyldir eru allir þeir, sem taldir eru í 2. gr. þessara laga.

2. gr.

- A. 1. Hlutafélög og önnur félög með takmarkaðri ábyrgð.
2. Gagnkvæm tryggingafélög, samvinnufélög og önnur félög með breytilegum höfuðstól og breytilegri félagatölu, sem hafa það markmið að efla hag félagsmanna eftir þáttöku þeirra í starfsemi félagsins.
3. Sameignarfélög og önnur félög með ótakmarkaðri ábyrgð félagsmanna.

4. Bankar og sparisjóðir.
5. Félög, sjóðir og stofnanir, sem hafa á hendi fjáröflun, fjárvörzlu eða rekstur, svo sem lífeyrissjóðir, stéttarfélög, íþróttafélög, líknarstofnanir, minningar- og styrktarsjóðir.

B. Einstaklingar, sem í atvinnuskyni reka eftirgreinda starfsemi:

1. Verzlun, þar með talin lyfjaverzlun.
2. Byggingarstarfsemi og önnur mannvirkjagerð, svo og alls konar verktaka-
starfsemi, þar með talið viðhald og viðgerðir mannvirkja.
3. Námarekstur, vinnsla og sala jarðefna svo sem malarnám.
4. Framleiðsla, sala og dreifing vatns og orku.
5. Bóka-, blaða- og tímaritaútgáfa.
6. Skólar.
7. Sjúkrahús, elliheimili, heilsuhæli o. þ. h. stofnanir.
8. Umsýslustarfsemi svo sem fasteigna-, skipa- og bílasala, vöru- og skipa-
miðlun, afgreiðsla skipa og annarra farartækja, rekstur ferðaskrifstofa, kaup-
þing, kauphallir og uppboðsmarkaðir.
9. Málflutningur og önnur lögmannsstörf.
10. Sala verðbréfa og peningaútlán.
11. Útleiga á fasteignum og lausafé.
12. Skemmtistarfsemi hvers konar svo sem t. d. kvikmyndahús, leikhús, hljóm-
sveitir og miðlun skemmtikrafta.
13. Iðnaður og iðja, þar með talin viðgerðarstarfsemi.
14. Útgerð til veiða, verkun sjávarafra og fiskirækt.
15. Vinnsla landbúnaðarafurða. Búrekstur, þar sem afurðirnar eru að meiri
hluta seldar beint til smásala eða neytenda.
16. Fólks- og vöruflutningar.
17. Veitinga- og gistihúsarekstur.
18. Læknar, tannlæknar, tannsmiðir og dýralæknar.
19. Þjónustustarfsemi svo sem starfsemi húsameistara, verkfræðinga, endur-
skoðenda, dómtúlka og skjalaþýðenda, bókhaldsskrifstofur, auglýsingastof-
ur, teiknistofur, fjölritunar- og vélritunarstofur, þvottahús og efnalaugar,
ljósmyndastofur, rakarastofur, baðhús, nuddstofur og snyrtistofur, björg-
unarstarfsemi og þjónustustarfsemi ótalin annars staðar.

3. gr.

Allir þeir, sem bókhaldsskyldir eru skv. 2. gr., skulu halda tvíhliða bókhald, nema sérstök undantekning sé gerð.

Undanþegnir skyldu til að halda tvíhliða bókhald eru þeir einstaklingar, sem taldir eru í 2. gr. B-lið 13.—19. tölulið, ef þeir við starfsemi sína nota ekki meira aðkeypt vinnuafli en sem svarar 52 vinnuvikum á ári.

Sé aðili skyldur til að halda tvíhliða bókhald vegna einhvers þáttar starfsemi sinnar, skal það gilda fyrir allan atvinnureksturinn.

4. gr.

Bókhaldsskyldir aðilar skulu haga bókhaldi sínu og semja ársreikninga í samræmi við reglur þessara laga og góða bókhalds- og reikningsskilavenju.

Stjórnendur þeirra félaga og stofnana, sem um ræðir í A-lið 2. gr., og þeir, sem ábyrgð bera á starfsemi skv. B-lið sömu greinar, skulu sjá um, að ákvæðum þessara laga verði fullnægt.

II. KAFLI

Bókhaldið.

5. gr.

Bókhaldið skal veita svo sundurliðaðar upplýsingar um rekstur og efnahag eins og þarfir eigenda, lánardrottna og hins opinbera krefjast.

Bókhaldinu skal haga svo að rekja megi viðskiptin og notkun fjármunanna.

Þeir aðilar, sem skyldir eru að halda tvíhliða bókhald, skulu færa bækur þær, sem nú verða taldar:

1. Sjóðbók, fyrir inn- og útborganir úr sjóði.
2. Dagbók, fyrir öll önnur viðskipti.
3. Viðskiptamannabók.
4. Aðalbók.
5. Efnahagsbók.

Leyfilegt er að sameina sjóðbók og dagbók, sem nefnist þá sjóðdagbók. Einnig er heimilt að sameina aðalbók og efnahagsbók.

Þeir aðilar, sem undanþegnir eru skyldu til að halda tvíhliða bókhald samkv. 2. mgr. 3. gr., skulu færa eftirtaldar bækur:

1. Sjóðbók fyrir inn- og útborganir úr sjóði og bankareikningum.
2. Viðskiptamannabók.
3. Sundurliðunar- og efnahagsbók.

Auk þeirra bóka, sem að framan eru taldar, skal færa þær bækur, sem í hverju tilfalli er eðlilegt með tilliti til tegundar og stærðar starfseminnar.

Sjóðbók, sjóðdagbók, aðalbók og efnahagsbók skulu vera fyrirfram innbundnar og tölusettar. Efnahagsbók skal vera löggilt. Færi aðili bæði sjóðbók og sjóðdagbók, má hin síðarnefnda vera lausblaðabók.

6. gr.

Bókhaldsskyldum aðilum er heimilt að nota laus kort eða blöð eða önnur hjálpargögn í stað innbundinna bóka skv. 5. gr. Þetta er þó því skilyrði bundið, að gögn þessi séu hluti af skipulegu og öruggu kerfi. Þó skulu sjóðbók og efnahagsbók vera fyrirfram innbundnar og tölusettar.

Ráðherra setur með reglugerð nánari reglur um notkun á slíkum bókhaldsgögnum.

7. gr.

Í sjóðbók skal færa allar sjóðgreiðslur. Hver greiðsla færirst sérstaklega. Þó er leyfilegt að færa í einu lagi fjárhæðir þær, er inn koma daglega vegna sölu gegn staðgreiðslu. Enn fremur er leyfilegt að færa undirbækur yfir sjóðgreiðslur, enda sé færslu þeirra hagað á sama hátt og sjálfrar sjóðbókarinnar. Skytt er að færa niðurstöðutölur undirbókanna daglega í sjálfa sjóðbókina, og sé í henni vísað til undirbókanna til sönnunar færslunum.

Enn fremur sé í sjóðbók vísað til mótfærslna eða tilsvarendi færslna í öðrum bókum.

Undirbækur sjóðbókar mega vera lausblaðabækur.

8. gr.

Í viðskiptamannabók skal færður sérstakur reikningur yfir viðskipti við hvern viðskiptamann önnur en þau, sem hönd selur hendi. Í bókina skulu viðskipti þau, sem færð eru í frumbækur, skráð á sama hátt og þar eða samanlagðar fjárhæðir þær, sem úttekt eða innlegg hefur numið í hvert sinn.

Leyfilegt er að færa í viðskiptamannabókina samanlagðar fjárhæðir þær, sem úttekt hvers viðskiptamanns hefur numið um vikuna eða mánuðinn samkvæmt frumbókunum, sé um úttekt að ræða, sem samið er um að greiða skuli að fullu viku- eða mánaðarlega. Enn fremur er leyfilegt að færa sameiginlegan reikning í viðskiptamannabók fyrir alla þá viðskiptamenn, sem aðeins hafa slík viðskipti.

Við færslu í viðskiptamannabók sé ætíð vísað til mótfærslna eða tilsvarendi færslna í öðrum bókum.

9. gr.

Í hverju bókhaldi skal færa þá yfirlitsreikninga, sem eðlilegt er með tilliti til tegundar og stærðar starfseminnar.

Að jafnaði skal haga reikningaskipuninni þannig, að færðir séu hreinir eigna-, skulda-, gjalda- og teknareikningar.

Enn fremur skal, eftir því sem aðstæður leyfa, haga reikningaskipuninni þannig, að eðlilegt sjálfseftirlit skapist.

Skýlt er þó alltaf að færa eftirgreinda yfirlitsreikninga:

1. Reikning(a), er sýni, hve mikið fé er lagt í byggingar, skip, áhöld og aðrar eignir, sem ætlaðar eru til stöðugrar notkunar við reksturinn.
2. Reikning(a), er sýni öll viðskipti (framlög og úttekt) eiganda (eigenda) við fyrirtækið í peningum og öðrum verðmætum.
3. Sjóðreikning.
4. Hvers konar viðskiptareikninga við banka og lánastofnanir svo sem reikninga, sem gefnar eru út ávísanir á, sparifjárreikninga og ábyrgðar- og geymslufjárreikninga.
5. Vixileignareikning.
6. Reikning yfir samþykktá vixla.
7. Viðskiptamannareikning.
8. Reikning(a), yfir keyptar vörur, hráefni, innlagðar afurðir o. s. frv.
9. Reikninga(a), yfir seldar vörur, afurðir og þjónustu o. s. frv.
10. Reikning(a), er sýni rekstrargjöld.
11. Aðra þá reikninga, sem í hverju einstöku dæmi eru eðlilegir samkvæmt góðri bókhaldsvenju.

10. gr.

Í bókhaldinu skal skrá viðskiptin jafnskjótt og þau fara fram, ef upplýsingar um þau kunna að glatast eða misfarast. Sjóðgreiðslur séu færðar daglega og á þann hátt, að auðvelt sé að sannprófa sjóðsbergðir við bókhaldið.

11. gr.

Sjóðbók, sjóðdagbók og dagbók sé lokað mánaðarlega. Mánaðarniðurstöður hinna einstöku reikninga skulu færast í aðalbók.

Við gerð ársreikninga skal nákvæm og fullkomin lokun fara fram á bókhaldsbókunum.

Samræmi skal vera milli fjárhæðanna í ársreikningunum og í aðalbókinni.

Ákvæði þessarar greinar taka til bókhaldsgagna samkvæmt 6. gr. eftir því sem við á.

12. gr.

Þau útgjöld, sem færð eru í bækurnar, skulu vera samkvæmt áreiðanlegum og fullnægjandi skjölum. Það sama gildir um tekjur eftir því, sem við verður komið.

13. gr.

Í frumbækur séu færð öll viðskipti, önnur en þau, er hönd selur hendi daglega, jafnskjótt og þau fara fram. Í bækur þessar skal rita nöfn þeirra, er hafa afhent og móttækið peninga eða vöru, er hún var seld (= lánuð) eða keypt (= lögð inn), og sömuleiðis fyrir hvers reikning út er tekið eða lagt inn og enn fremur verð vörunnar.

Heimilt er að hafa í stað frumbóka laus reikningseyðublöð. Blöð frumbóka og laus reikningseyðublöð skulu vera fyrirfram tölusett í hlaupandi röð, enda sé ekki notað öruggara eftirlitskerfi.

Í verzlunarviðskiptum skal samrit af færslu frumbóka eða reiknings ætíð látið viðskiptavinum í té í hvert sinn, er einhver viðskipti fara fram.

14. gr.

Vörutalningar skulu skráðar í þar til gerðar innbundnar eða heftar og fyrirfram tölusettar talningarbækur og undirritaðar af talningarmönnum.

Þeir aðilar, sem hafa öruggt reikningslegt eftirlit með vörubirgðum sínum, eru ekki bundnir af ákvæðum 1. mgr. þessarar gr., að því er snertir notkun innbundinna eða heftra talningarbóka.

15. gr.

Fylgiskjöl (færslugögn) með bókhaldinu skal tölusetja á reglubundinn hátt og til þeirra vísa við innfærslur þeirra í bókunum, og þau síðan geymd í réttri töluröð.

Enn fremur er hverjum bókhaldsskyldum aðila skylt að geyma í skipulegri röð öll bréf og símskeyti, er honum berast viðkomandi atvinnu hans, og enn fremur að halda eftir samriti af öllum þeim bréfum og símskeytum, er hann ritar og sendir öðrum viðkomandi atvinnunni, og geyma eftir sömu reglum.

16. gr.

Allar þær bækur, sem fyrirskipaðar eru í lögum þessum, ásamt fylgiskjöllum, svo og bréf þau og símskeyti, samrit bréfa og símskeyta, sem um ræðir í næstu grein hér á undan, séu geymd í 7 ár frá því síðast er ritað í bækurnar, og bréfin eða símskeytin móttækin eða send. Efnahagsbók skal þó varðveita í 25 ár.

17. gr.

Eigi má rita í bækur þær, sem fyrirskipaðar eru með lögum þessum, aðrar en frumbækur, með blýanti. Eigi má heldur skafa út eða gera á annan hátt ólæsilegt það, sem eitt sinn hefur verið í þær skráð, né rita ofan í skriftina, þótt fyrst hafi misritast af vangá. Þurfi að gera breytingu á því, sem eitt sinn hefur verið ritað, skal það leiðrétt með annarri færslu, eða strikað yfir rangfærsluna án þess að ólæsilegt verði.

Eigi má rífa eða á annan hátt losa blöð úr þeim innbundnu bókum, sem fyrirskipaðar eru með lögum þessum.

III. KAFLI

Ársreikningar.

18. gr.

Allir þeir, sem bókhaldsskyldir eru samkvæmt lögum þessum, skulu gera efnahags- og rekstrarreikning einu sinni á hverju reikningsári. Reikningsárið skal vera 12 mánuðir.

Reikningarnir séu fullgerðir og undirskrifaðir ekki síðar en 5 mánuðum eftir lok reikningsársins.

Reikningarnir skulu færðir inn í efnahagsbókina. Þeir séu undirritaðir af þeim, sem ábyrgð bera á bókhaldinu, sbr. 2. málsg. 4. gr. hér að framan.

Hafi einhver, sem skyldur er til að undirrita ársreikningana mótbárur fram að færa gegn þeim, þá skal hann undirrita þá með árituðum fyrirvara. Koma skal fram, hvers eðlis fyrirvarinn er, og færa skal greinargerð um hann í efnahagsbókina.

19. gr.

Á efnahagsreikningi séu tilfærðar allar eignir og skuldir hlutaðeiganda, eins og þær eru í lok reikningsársins. Þannig skal reikningurinn t. d. sýna raunverulega stöðu sjóðs, banka, skuldunauta og lánardrottna í lok reikningsársins.

Krafizt er eftirfarandi lágmarkssundurliðunar á efnahagsreikningnum:

Sjóðseign.
Innstæður í bönkum og sparisjóðum.
Vixileignir.
Skuldir viðskiptamanna.
Birgðir fullunninna vara.
Birgðir hráefna og vara í vinnslu.
Aðrar vörubirgðir.
Fyrirframgreiddar vörur.
Fyrirframgreidd gjöld.
Skuldir hjá dótturfyrirtækjum.
Skuldabréfaeign.
Hlutabréfaeign.
Hlutabréf í dótturfyrirtækjum.
Eigin hlutabréf.
Fasteignir.
Fasteignir í smíðum.
Skip og flugvélar.
Vélar og áhöld.
Bifreiðar, flutninga- og farartæki.
Einkaleyfi o. þ. h. réttindi.
Skuldir á reikningum í bönkum og sparisjóðum.
Samþykktir víxlar.
Inneignir viðskiptamanna.
Inneignir dótturfyrirtækja.
Veðskuldir.
Önnur föst lán.
Hlutafé.
Óinnborguð hlutafjárloforð.
Varasjóðir.
Annað eigið fé.

20. gr.

Á rekstrarreikningi skal sýna heildartekjur og heildargjöld þannig sundurliðað, að reikningurinn gefi glögga mynd af rekstrarafkomunni á reikningsárinu.

Krafizt er eftirfarandi lágmarksundurliðunar á rekstrarreikningnum:

Sölutekjur af aðalstarfsemi, vöru og/eða efniseyðsla séu, eftir því sem hægt er, sundurliðaðar eftir atvinnugreinum, t. d. heildverzlun, smásöluverzlun, iðnaður, útgerð fiskiskipa, útgerð annarra skipa o. s. frv.

Tekjur af aukastarfsemi, svo sem arður af hlutabréfum, vaxtatekjur, leigutekjur o. þ. h.

Óvenjulegar tekjur, sem kunna að vera færðar í rekstrarreikninginn, svo sem hagnaður af sölu eigna o. þ. h.

Launagjöld.

Vaxtagjöld.

Afskriftir.

Skattar.

Óvenjuleg gjöld, sem kunna að vera færð í rekstrarreikninginn, svo sem halli af sölu eigna, eignatöp o. þ. h.

Önnur rekstrargjöld skal sundurliða í samræmi við góða reikningsskilavenju.

21. gr.

Í efnahagsreikningi ber að tilfæra eignir með þeirri fjárhæð, er raunverulega svarar til verðmætis þeirra. Þó ber að jafnaði að tilfæra fasteignir, skip, vélar, áhöld og aðrar eignir, sem ætlaðar eru til stöðugrar notkunar við reksturinn, með kostnaðarverði að frádregnum hæfilegum árlegum afskriftum fyrir fyrningu og sliti. Sé frá þessu vikið skulu reikningarnir bera það greinilega með sér. Hafi verðryrnun átt sér stað á eignum umfram venjulega afskrift, ber að lækka þær í verði tilsvarandi.

Vörubirgðir má eigi telja á hærra verði en innkaupsverði eða framleiðsluverði. Þær má eigi heldur telja á hærra verði en söluverði vörunnar fullframleiddrar á reikningsskiladegi að frádregnum væntanlegum viðbótarframleiðslu- og sölu-kostnaði.

Séu gerðar meiri háttar breytingar á reglum um mat birgða og fyrningu fasta-fjármuna miðað við síðasta efnahagsreikning, skulu ársreikningarnir bera það greinilega með sér.

Verðbréf og útistandandi skuldir má aldrei telja á hærra verði en ætla má, að fyrir þær fáist.

22. gr.

Í ársreikningum skal koma fram aukning og lækkun, sem orðið hefur á fasteignum, skipum, vélum og áhöldum á reikningsárinu auk heildarafskrifta þeirra.

Sé til opinbert mat (fasteignamat, brunabótamat) á eignunum, skal það upplýst í reikningnum.

Tilfæra skal nafnverð hlutabréfa.

Í ársreikningum skulu koma fram samandregnar hreyfingar á eiginfjárreikningum.

Efnahagsreikningi fylgi greinargerð um allar veðsetningar á eignum hlutaðeiganda, að svo miklu leyti, sem greindur reikningur ber slíkt ekki með sér, enn fremur allar ábyrgðir, er hann hefur tekizt á hendur fyrir aðra.

Efnahagsreikningurinn skal bera það með sér, hvort viðkomandi eignir og skuldir eru háðar gengisáhættu eða verðtryggingu.

23. gr.

Hafi orðið almenn og veruleg verðbreyting fasteigna, skipa, véla, áhalda og annarra eigna, sem ætlaðar eru til stöðugrar notkunar í rekstrinum, frá því að þeirra var aflað, er heimilt að endurmeta þær til samræmis við verðbreytingu slíkra eigna, metna á almannan og viðurkenndan mælikvarða. Skal upphaflegt kostnaðarverðmæti og heildarafskrift metin með samsvarandi hætti. Við endurmatið skal hafa sérstaka hliðsjón af því, að bókfært verðmæti eigna verði ekki hærra en svari til raunverulegs verðmætis þeirra.

Hafi orðið almenn og veruleg breyting kostnaðarverðs aðfenginna vara eða framleiðsluvara fyrirtækis, svo sem vegna breytinga gengis eða kaupgjalds, er heimilt að endurmeta vörubirgðir, enda sé gætt sömu meginreglna og getur í 1. mgr.

Lán, sem háð eru verðtryggingu, þ. m. t. gengistryggingu, skulu endurmetin í heild sinni til samræmis við verðgildi þeirra við lok reikningsárs.

Endurmat færast á sérstakan endurmatreikning, er sé hliðstæða rekstrarreiknings, en ekki sem tekjur eða gjöld á rekstrarreikningi.

Ráðherra setur í reglugerð nánari ákvæði um endurmat.

IV. KAFLI
Ýmis ákvæði.

24. gr.

Ráðherra mælin fyrir um nánari framkvæmd þessara laga með reglugerð, þar á meðal um staðlað bókhaldsskipulag fyrir ákveðnar atvinnugreinar að höfðu samráði við þær, löggildingu bóka, eftirlit og sektir fyrir brot á reglugerðinni.

24. gr.

Ákvæði þessara laga gilda, svo framarlega sem annað leiði ekki af sérstökum lögum eða reglum settum samkvæmt þeim.

26. gr.

Fyrir brot gegn lögum þessum skal refsað samkvæmt ákvæðum í almennum hegningarlögum.

27. gr.

Lög þessi skulu öðlast þegar gildi og falla þá jafnframt úr gildi lög nr. 62, frá 1938.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Núgildandi ákvæði um bókhald er að finna í lögum nr. 62 frá 1938. Á þeim tæpu 30 árum, sem liðin eru, síðan lög þessi voru sett, hafa orðið svo stórfelldar breytingar á atvinnuháttum hér á landi, að æskilegt er að færa lög in til meira samræmis við þessar breyttu aðstæður. Á sama tíma hafa hugmyndir manna um hlutverk bókhalds og reikningsskila einnig breytzt verulega. Aukin og breytt skattheimta gerir sífellt meiri kröfur til upplýsinga um rekstur fyrirtækja. Meiri hagskýrslugerð og viðtækari afskipti hins opinbera af atvinnulífínu stefna einnig í sömu átt. Enn fremur koma hér til þarfir lánardrottna og annarra fjármagnseigenda í atvinnurekstrinum fyrir öruggar upplýsingar um rekstur og fjárhagsstöðu fyrirtækjanna. Þau hafa stækkað og verður því sífellt erfiðara fyrir þá, sem utan þeirra standa, að gera sér grein fyrir ástæðum þeirra.

Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, er samið af sérstakri nefnd, að tilhlutan fjármálaráðuneytisins. Í nefndina voru tilnefndir Guðmundur Skaftason, skatt-rannsóknastjóri, formaður, Bjarni Bragi Jónsson, deildarstjóri í Efnahagsstofnuninni, Guðlaugur Þorvaldsson, ráðuneytisstjóri, Sigurður Stefánsson, löggiltur endurskoðandi, og Þorvarður Eliasson, fulltrúi hjá Kjararannsóknaneftnd. Að stofni til er frumvarpið úr lögum um bókhald nr. 62 frá 1938. Við samningu frumvarpsins hefur verið höfð hliðsjón af frumvarpi til norskra bókhaldslaga svo og dönskum bókhaldslögum.

Þau atriði, sem nánar er kveðið á um í frumvarpinu en í gildandi lögum, og helztu nýmæli eru:

1. Nánar er til tekið en áður, hverjir skuli vera bókhaldsskyldir.
2. Gert er ráð fyrir skyldu ýmissa smáatvinnurekenda til að færa einhliða bókhald.
3. Sett er sú meginregla, að kröfur til bókhalds skuli í hverju tilfelli miða við það, sem telst góð bókhalds- eða reikningsskilavenja.
4. Skýrgreint er við hvaða þarfir skuli miða bókhaldið, og hvaða kröfur skuli gerðar til skýrleika þess.
5. Því aðeins er veitt heimild til að nota laus blöð og kort við bókhaldið, að þau séu hluti af öruggu og skipulegu kerfi. Ráðherra setur í reglugerð nánari fyrirmæli um notkun slíkra bókhaldsgagna og þá einkum til að tryggja öryggi reikningsfærslunnar.

6. Sett eru ný ákvæði um birgðatalningabækur og nánari reglur um frumbækur.
7. Ákvæðin um gerð ársreikninga og eignamat eru að verulegu leyti ný.
8. Ráðherra er veitt heimild til þess að setja með reglugerð fyrir mæli um framkvæmd laganna og þar með talið að fyrirskipa staðlað bókhaldsskipulag fyrir ákveðnar atvinnugreinar.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. og 2. gr.

Í annarri grein frumvarpsins eru ákvæði um það, hverjir skuli vera bókhaldsskyldir. Greinin er samín með það í huga að kveða nánar á um bókhaldsskylduna en gert er í gildandi lögum. Til þess að kveða á um skylduna hefur verið farin sama leið og í gildandi lögum og þeim norrænu lögum, sem vitnað var til hér að framan, að telja upp í meginatriðum hina bókhaldsskyldu aðila. Hafa verður í huga, að slík upptalning verður aldrei tæmandi. Vafatilvik ber að skýra út frá þeim megin-sjónarmiðum, sem skyldan byggist á. Í stuttu máli má segja, að bókhaldsskyldir séu allir þeir, sem sjálfstæðan atvinnurekstur stunda að undanskyldum bændum. Enn fremur er lagt til, að þeir skuli yfirleitt vera bókhaldsskyldir, sem hafa undir höndum eða fara með annarra fé.

Ætlað er til, að A-liður greinarinnar taki til alls atvinnurekstrar, sem rekinn er í félagiformi. Undir 5. tl. A-liðar eru talin ýmis félög, sjóðir og stofnanir, sem ekki reka atvinnu í eiginlegum skilningi.

Mörg þessara félaga eða stofnana hafa þó undir höndum mikla fjármuni. Hefur því þótt rétt að kveða á um bókhaldsskyldu þessara aðila, enda mjög óvíst, að um hana séu nokkur ákvæði í samþykktum eða lögum þeirra.

Ætlað er til, að B-liður 2. gr. taki til allra einstaklinga, sem sjálfstæðan atvinnurekstur reka að bændum undanteknum. Reynt hefur verið að hafa upptalninguna það ítarlega, að ekki ætti að vera miklum vandkvæðum bundið að ákveða, hverjir falli undir B-liðinn.

Eins og leiðir af 15. tl. B-liðar eru bændur almennt ekki bókhaldsskyldir. Bókhaldsskylda vegna búrekstrar miðast eingöngu við, að afurðir búans séu að meiri hluta seldar beint til smásala eða neytenda. Viðtækari bókhaldsskylda er ekki talin hafa raunhæfa þýðingu.

Um 3. gr.

Hér er mælt fyrir um þá reglu, sem óbreytt er frá gildandi lögum, að allir bókhaldsskyldir skuli halda tvíhliða bókhald nema undantekning sé gerð. Rétt þykir að heimila einstaklingum í nokkrum atvinnugreinum að viðhafa einhliða skráningu á viðskiptum sínum. Heimildin er bundin því skilyrði, að viðkomandi aðili noti ekki meira aðkeypt vinnuafli við starfsemi sína en sem svarar 52 vinnuvikum á ári. Þótt hér sé í mörgum tilvikum um umfangslítinn atvinnurekstur að ræða, sem að mestu er undanþeginn allri skráningarskyldu eftir gildandi lögum, þykir þó rétt að leggja til, að þessum aðilum sé gert að skyldu að skrá hjá sér í ákveðnu formi tekjur sínar og gjöld, eignir sínar og skuldir. Hér er á það að líta, að margir þessara aðila selja þjónustu sína að meira eða minna leyti gegn staðgreiðslu og að jafnaði mörgum viðskiptavinum. Segja má því, að í þessu falli sé bókhaldsskyldan nauðsynleg, því að öðrum kosti væri þeim ekki unnt að rækja skýrslugjafir til hins opinbera t. d. í sambandi við skattheimtu.

Um 4. gr.

Vegna fjölbreytni fyrirtækjanna og stöðugar þróunar er þess ekki að vænta, að unnt sé að setja í lögum reglur, sem leysa öll atriði varðandi bókhaldið og gerð ársreikninga. Því hefur hugtakið góð bókhalds- og reikningsskilavenja verið tekin

inn í frumvarp þetta. Frá því sjónarmiði ber að meta bókhald og ársreikninga. Reglurnar um lögskipaðar bækur og lögskipaða reikninga í frumvarpinu eru lágmarksreglur.

Segja má, að í hugtakinu góð bókhalds- og reikningsskilavenja felist einkum það, að bókhald sé haldið og reikningsskil gerð í samræmi við þau sjónarmið, sem á hverjum tíma eru almennt ráðandi hjá sérhæfðu og samvirkusömu fólki, sem að bókhaldi og reikningsskilum vinnur.

Í síðari málsgrein greinarinnar er svo fyrir mælt, að stjórnendur, þ. e. stjórn og framkvæmdarstjórn félaga og stofnana, sem ræðir um í A-lið 2. greinar, svo og þeim, er ábyrgð bera á starfsemi samkvæmt B-lið, skuli sjá um, að ákvæðum laganna sé framfylgt. Rétt þótti að setja þetta ákvæði berum orðum í frumvarpið, þó að það muni ekki fela í sér neina breytingu frá því, sem áður var.

Um 5. gr.

Í upphafi greinarinnar eru settar fram tvær reglur, sú fyrri mælir fyrir um það, við hvaða þarfir skuli miða bókhaldið. Hin síðari kveður á um, hvaða kröfur skuli gera til skýrleika þess. Þar sem reglur þessar lúta að meginatriðum í sambandi við bókhald, hefur þótt rétt að setja þær fram berum orðum í frumvarpinu.

Ákvæðin um lögskipaðar bækur skv. frumvarpsgreininni eru efnislega þau sömu og nú eru í lögum. Þó eru ný ákvæði um bækur þeirra, sem heimilt er að færa einhliða bókhald.

Um 6. gr.

Með þessari grein er gerð sú efnisbreyting frá gildandi lögum, að því aðeins er heimilt að nota við bókhald þau gögn, sem talin eru í greininni, að þau séu hluti af skipulegu og öruggu kerfi. Ákvæðið er sett í frumvarpið vegna þess, að nokkuð hefur þótt á það skorta, að nægilegt öryggi og regla væri viðhöfð í sambandi við notkun umræddra gagna. Því þykir rétt að binda heimildina til að halda slíkt lausblaðabókhald þessu skilyrði. Reglur þær, sem ætlað er að tryggja öryggi bókhaldsins, þykja fremur eiga heima í reglugerð en lögum.

Ákvæðið í greininni um að halda innbundna sjóðbók er ekki því til fyrirstöðu, að skrá megi sjóðgreiðslurnar á vélrænan hátt. Slíkt mun þegar tíðkað í ýmsum fyrirtækjum með gjaldkeravélum. Í þeim tilvikum svarar vélin til undirbókar eða -bóka samkvæmt 7. gr., og nægilegt ætti að vera að færa niðurstöðutölurnar í sjóðbókina á sama hátt og þar er ráð fyrir gert.

Um 7. og 8. gr.

Þarfnast ekki skýringa. Eru að mestu samhljóða ákvæðum í gildandi lögum.

Um 9. gr.

Í upphafi greinarinnar eru settar þrjár almennar reglur um það, hvernig reikningaskipuninni skuli háttað. Enn fremur eru í greininni ítarlegri ákvæði en í gildandi lögum um lágmark þeirra yfirlitsreikninga, sem ætlað er til að færðir verði.

Um 10. og 11. gr.

Þessar greinar skýra sig að mestu sjálfar. Í þeim eru ítarlegri ákvæði um færslu og lokun bókhaldsins en er að finna í gildandi lögum.

Um 12. gr.

Grein þessi er nýmæli. Eru hún sett til að leggja á það áherzlu, að nægjanlega sé séð fyrir skjölum til að byggja færslur á.

Um 13. gr.

Greinin er að mestu samhljóða ákvæðum gildandi laga. Þó er veitt heimild til að nota laus reikningseyðublöð í stað frumbóka. Enn fremur er að finna í greininni ákvæði um tölusetningu frumbóka og lausra reikningseyðublaða, nema annað fullnægjandi eftirlit sé viðhaft.

Um 14. gr.

Hér er það nýmæli upptekið, að lögbjóða notkun innbundinna og tölusettra vörutalningabóka sem aðalreglu.

Um 15., 16. og 17. gr.

Efnislega eru þessar greinar óbreyttar frá gildandi lögum að því undanskildu, að lagt er til að geymslutími bókhaldsgagna verði stytur úr 10 árum í 7 ár, en geymslutími efnahagsbókar lengdur úr 10 í 25 ár.

Um 18. gr.

Breytingar frá gildandi lögum eru þær, að ársreikningar þurfa ekki að vera fullgerðir og undirritaðir fyrr en fimm mánuðum eftir lok reikningsársins í stað fjögurra mánaða. Enn fremur eru ákvæði um það, hverjir skuli undirrita ársreikningana og hvernig skuli með fara, ef þeir hafa mótbárur fram að færa.

Um 19. gr.

Í greininni er það nýmæli, að mælt er fyrir um ákveðna lágmarkssundurliðun á efnahagsreikningnum. Enn fremur er sérstök áherzla á það lögð, að reikningurinn sýni raunverulega fjárhagsstöðu, eins og hún er við lok reikningsársins.

Um 20. gr.

Þessi grein er að mestu ný og mælir fyrir um ákveðna lágmarkssundurliðun á rekstrarreikningnum.

Um 21. gr.

Ekki er lagt til, að breytt verði þeirri meginreglu gildandi laga, að eignir, sem ætlaðar eru til stöðugra nota við atvinnurekstur, skuli að jafnaði tilfæra á efnahagsreikningi með kostnaðarverði að frádregnum hæfilegum árlegum afskriftum.

Ákvæði greinarinnar um mat vörubirgða eru ný. Rétt þótti að setja þau vegna hinnar miklu þýðingar, sem mat vörubirgða hefur í sambandi við reikningsskil.

Um 22. gr.

Í greininni eru tilfærð nokkur atriði, sem upplýsa ber um á efnahagsreikningi. Er hér um nýmæli að ræða að undanteknu ákvæðinu um greinargerð um veðsetningar og ábyrgðir. Enn fremur er það nýmæli, að skylt er að sýna helztu eignabreytingar í efnahagsreikningnum sjálfum eða sérstökum eignabreytingarreikningi.

Um 23. gr.

Verðlagsþróun undanfarinna áratuga hefur skert mjög gildi þeirra upplýsinga um verðmæti eigna, sem efnahagsreikningar hafa inni að halda. Hefur það leitt til þess, að mjög lítið er stuðzt við þessar upplýsingar, nema fyrirtæki eða eignir þeirra séu mjög ný af nálinni. Af þessari þróun hefur jafnframt leitt, að afskrifta-

upphæðir, byggðar á upphaflegu kostnaðarverðmæti, eru oft óraunhæfar. Má því búast við, að óskir komi fram um heimild til endurmats varanlegra fjármuna í rekstrinum.

Af opinberri hálfu hefur þetta sjónarmið hlotið nokkra viðurkenningu með heimild, sem veitt var til endurmats ýmissa eigna til skatts, en sú heimild var í gildi árin 1961—1963. Veigamesta ástæðan til þess að veita almenna, en þó varkára, heimild til endurmats, er þó sú, að tiltölulega almenn verðtrygging stofnlána hefur verið tekin í lög og mun koma til framkvæmda smám saman á næstu árum. Væri það mjög óeðlilegt, ef skuldirnar yrðu færðar upp til herra verðgildis, en óheimilt væri að endurmeta mótsvarandi eignir með tilsvareandi hætti. Gæti uppgjör með þeim hætti leitt til neikvæðs höfuðstóls með þeim takmörkunum, er af því leiddi, enda þótt hann væri jákvæður að raunverulegu verðmæti, svo að verulegu næmi.

Lög um verðtryggingu lána gera ráð fyrir, að stuðzt sé við almennt viðurkennda, helzt opinbera mælikvarða á verðhækkun fastafjármuna. Til þess er ætlað, að endurmat fjármunanna í bókhaldinu styðjist við sams konar mælikvarða, svo að fyllstu varúðar og samræmis sé gætt. En til frekari tryggingar ber að hafa hliðsjón af allri mögulegri vitneskju um verðmæti hinna endurmetnu eigna.

Enda þótt verðbreytingar framleiðsluvara, hrávara og annarra vara í rekstrinum séu að öllum jafnaði þess eðlis, að áhrif þeirra eigi að koma fram í rekstrarafkomunni, koma þó fyrir þau tilvik, að eðlilegt sé að framkvæma endurmat vörubirgða. En svo er, ef verðlagsbreytingar eru svo almennar og stórfelldar, að rekstrarráðstafanir sjálfs fyrirtækisins hafi hverfandi þýðingu í því sambandi. Með þessu heimildarákvæði er þó engin afstaða tekin til þess, hvort tekið skuli tillit til endurmatsins við álagningu skatta eða verðlagningu, heldur fer það eftir viðeigandi löggjöf og ákvörðun stjórnarvalda í hverju tilviki.

Á það skal bent, að samtök iðnaðar og verzlunar hafa í áliti sínu borið fram uppástungu um heimild til endurmats vörubirgða í slíkum tilvikum, sem hér er gert ráð fyrir.

Um 24. gr.

Ekki þykir verða hjá því komið að veita ráðherra viðtæka heimild til þess að setja með reglugerð ýmis ákvæði varðandi framkvæmd laganna, þar á meðal staðlað bókhaldsskipulag hjá einstökum atvinnugreinum, löggildingu bóka og nánari fyrirmæli um, hvaða bækur og reikninga skuli halda, viðurlög o. s. frv.

Um 25. gr.

Ætlað er til, að frumvarp þetta, ef að lögum verður, gildi sem almenn bókhaldslög. Þar sem til eru lög um bókhald einstakra aðila eða einstök bókhaldsmálefni, mundu þau að jafnaði ganga fyrir hinum almennu ákvæðum þessara laga á sínu sviði.

Um 26. gr.

Þar eð í hinum almennu hegningarlögum eru ákvæði um brot varðandi bókhald og reikningsskil, þykir ekki ástæða til að hafa sérstök refsíákvæði í frumvarpi þessu.

Um 27. gr.

Þarfnast ekki skýringa.